

PIOTR TOMASZEWSKI

Uniwersytet Warszawski

PIOTR KRZYSZTOFIAK

Instytut Głuchoniemych; Uniwersytet Warszawski

DEAFHOOD – REKONCEPTUALIZACJA POJĘCIA GŁUCHOTY¹

Streszczenie

Artykuł podejmuje temat koncepcji *deafhood*, która redefiniuje rozumienie głuchoty, odchodząc od medycznego modelu postrzegającego ją jako deficyt w kierunku perspektywy kulturowej, według której głuchota stanowi integralny element tożsamości. Autorzy przedstawiają rozwój tej koncepcji, zapoczątkowanej przez Paddy’ego Ladda, który wprowadził *deafhood* jako termin oddający pełnię doświadczeń osób głuchych. Koncepcja ta kładzie nacisk na samorealizację i afirmację kulturową, przeciwstawiając się kolonizacji przez osoby słyszące oraz patologizowaniu głuchoty. Proces kształtowania się *deafhood* opisany jest jako droga ku emancypacji, której etapy obejmują opresję, świadomość ucisku, rezyliencję i dekolonizację. W artykule omówiono także perspektywy badawcze dla polskiego kontekstu, proponując przeprowadzenie badań empirycznych nad polską społecznością Głuchych w celu

Piotr Tomaszewski – dr hab., e-mail: tomasz@psych.uw.edu.pl;
<https://orcid.org/0000-0002-4083-067X>

Piotr Krzysztofiak – e-mail: piotr.krzysztofiak@psych.uw.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0002-9454-7802>

¹ Artykuł ten został sfinansowany przez Wydział Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego ze środków przyznanych Piotrowi Tomaszewskiemu przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w formie subwencji na utrzymanie i rozwój potencjału badawczego w roku 2024 (501-D125-01-1250000 zlecenie 5011000614).

lepszego zrozumienia ich kulturowo-językowej tożsamości. Autorzy postulują wprowadzenie terminu „Głuchosc” jako polskiego odpowiednika *deafhood*, który podkreślałby różnice między medycznym a kulturowym podejściem do głuchoty, akcentując odrębność kultury i tożsamości osób głuchych.

Słowa kluczowe: *deafhood*, głuchota, Głuchosc, tożsamość kulturowa, opresja, dekolonizacja, społeczność Głuchych, język migowy

WPROWADZENIE

Celem niniejszego tekstu jest analiza pojęcia *deafhood*. Termin ten ma szeroki zakres znaczeniowy, może bowiem oznaczać tożsamość osoby głuchej, która akceptuje swoją głuchotę, jak i proces kształtowania się owej tożsamości w społeczności Głuchych². Koncepcja *deafhood*, łącznie z pojęciami „mniejszości językowo-kulturowej” oraz „etniczności”, wyznacza ontologiczne i epistemologiczne ramy paradygmatu kulturowego [Mauldin, Fannon 2016]. Ponieważ *deafhood* nie było dotąd przedmiotem systematycznych analiz w Polsce (nie istnieje nawet polski odpowiednik tego terminu), na koniec artykułu omówimy również polskie perspektywy badań nad *deafhood*.

HISTORIA POJĘCIA DEAFHOOD

Pojęcie *deafhood* zostało wprowadzone i obszernie rozwinięte przez Paddy’ego Ladda [2003]. Autor, będąc osobą głuchą, dostrzegł potrzebę stworzenia terminu, który lepiej oddawałby wewnętrzne doświadczenia i kulturową tożsamość osób głuchych, zamiast postrzegać je wyłącznie przez pryzmat niezdolności do słyszenia. Jego koncepcja zrewolucjonizowała podejście do kultury Głuchych, kładąc nacisk na ich samorealizację i afirmację wewnętrznej tożsamości. W przeciwieństwie do tradycyjnego medycznego modelu, który określa osoby głuche jako jednostki z deficytem wymagającym leczenia, *deafhood* definiuje głuchotę jako proces prowadzący do pełnej akceptacji Głuchej tożsamości. Odrzuca patologiczne podejście na rzecz respektowania kulturowej tożsamości, akcentując

² Używamy wielkiej litery „G” wyłącznie w kontekście teoretycznych pojęć, takich jak „społeczność Głuchych”, „kultura Głuchych”, „Głucha tożsamość”, zgodnie z powszechną praktyką badawczą [Kusters, De Meulder, O’Brien 2017]. Jednak nie stosujemy dzielącego użycia wielkiej litery „G” wobec indywidualnych osób głuchych. W naszej opinii „głuchy” z małą literą „g” nie oznacza jedynie patologii słuchu, lecz stan biologiczny współistniejący z byciem osobą posługującą się językiem migowym.

pełną realizację życia w kulturze Głuchych, do której należą wartości, język migowy, historia i wspólne doświadczenia społeczności Głuchych.

Proces *deafhood* jest opisywany jako forma dekolonizacji i wyzwolenia, co podkreśla walkę o uznanie kultury Głuchych jako pełnoprawnej i wartościowej części społeczeństwa. Ladd używa terminu „dekolonizacja” do opisania egzystencjalnej rzeczywistości społeczności Głuchych, podkreślając ich opór wobec medycznych i patologicznych modeli oraz dążenie do zachowania własnej tożsamości.

Termin *deafhood* został wprowadzony w języku angielskim, aby przeciwstawić się negatywnemu obrazowi głuchoty, jakie niesie ze sobą określenie *deafness*, które wielu głuchych uważa za pejoratywne i opresyjne [Ladd 2005]. *Deafness* jest często rozumiane jako medyczny deficyt słuchu, podczas gdy *deafhood* skupia się na kulturowym aspekcie bycia głuchym. Sufiks *-ness* w *deafness* sugeruje stały stan braku słuchu, co ogranicza postrzeganie głuchych jedynie do ich fizycznej kondycji. Z kolei *deafhood* z sufiksem *-hood* odnosi się do stanu bycia częścią społeczności z własną kulturą, językiem i historią. *Deafness* ujmuje głuchotę jako coś, co należy leczyć, natomiast *deafhood* definiuje ją jako złożony czynnik integracji kulturowej, przełamując dyskursy kolonializmu słyszących i uznając pełne bogactwo życia osób głuchych.

Historia społeczności Głuchych stanowi świadectwo zmieniającej się dynamiki między marginalizacją a akceptacją. W dawnych wiekach osoby głuche były często postrzegane jako niezdolne do nauki i uczestnictwa w życiu społecznym, a w wielu kulturach głuchotę traktowano jako karę boską lub przejaw niepełnosprawności umysłowej, co prowadziło do wykluczenia i izolacji dotkniętych nią osób [Lane 1984; Baynton 1996].

Znaczącym punktem zwrotnym była międzynarodowa konferencja w Mediolanie w 1880 roku, na której zdecydowano o zakazie używania języka migowego na rzecz komunikacji ustnej [Lane 1996]. Postanowienia kongresu mediolańskiego promowały metodę oralną jako jedyną właściwą formę edukacji głuchych, co skutkowało deprecjacją języka migowego oraz osłabieniem pozycji kultury Głuchych. Mimo to narodowe społeczności Głuchych przetrwały i zaczęły walczyć o swoje prawa i uznanie języka migowego. W XX wieku, zwłaszcza w latach 60. i 70., ruchy na rzecz praw obywatelskich i wzrost świadomości społecznej zmieniły percepcję głuchoty. Ponadto lingwista William Stokoe [1960] opublikował pionierską pracę, w której wykazał, że języki migowe mają strukturę fonologiczną podobną do języków mówionych, co było jednym z pierwszych badań nad amerykańskim językiem migowym (ASL) na świecie. To odkrycie miało charakter rewolucyjny, stając się fundamentem dla uznania języka migowego za pełnoprawny język.

W rezultacie zaowocowało to rewizją polityki edukacyjnej, kierując ją w stronę programów opartych na dwujęzycznym nauczaniu głuchych, które z upływem czasu były modyfikowane z racji postępów technologicznych [zob. Tomaszewski, Krzysztofiak, Moroń 2019]. Zmiany te sprzyjały rozwojowi idei *deafhood*, która stała się potężnym narzędziem transformacji, zmieniając sposób, w jaki społeczeństwo postrzega głuchotę, oraz wspierając osoby głuche w ich dążeniu do samorealizacji i akceptacji kulturowej.

DEAFHOOD JAKO KULTUROWA TOŻSAMOŚĆ GŁUCHYCH

W dzisiejszym zglobalizowanym świecie, gdzie tożsamość kształtuje się na przecięciu wielu kultur, języków i doświadczeń, społeczność Głuchych staje przed wyzwaniami i możliwościami w budowaniu swojej tożsamości. Rozumienie tożsamości osób głuchych, osadzonej w integracji społecznej, jest kluczowe dla zgłębiania ich doświadczeń i wyzwań związanych ze zdrowiem psychicznym. Henry Tajfel i John Turner [1979] zdefiniowali tożsamość społeczną jako część obrazu siebie jednostki wynikającą z przynależności do określonych grup. Dla osób głuchych oznacza to przynależność zarówno do społeczności Głuchych, jak i do świata słyszących. Tożsamość kulturowa głuchych, zakorzeniona w kulturze, języku migowym i wartościach wspólnoty Głuchych, ewoluuje poprzez dynamiczne przekształcanie znaczeń przeszłych i obecnych doświadczeń oraz wyobrażeń o przyszłości [Leigh 2010].

Zamysł terminu *deafhood* wywodzi się z pojęcia tożsamości, ukazując „bycie Głuchym” jako wyjątkowy stan istnienia. Połączenie słowa *deaf* (Głuchy) i sufiksu *-hood* (oznaczającego bycie częścią społeczności) otwiera drogę do refleksji nad tożsamością i doświadczeniami osób głuchych. *Deafhood* to osobista podróż ku samoaktualizacji, obejmująca różne warianty tożsamości kulturowej oraz etapy świadomości, przez które osoby głuche przechodzą, aby przyjąć spójną tożsamość, co jest szczególnie istotne w kontekście doświadczanej opresji i marginalizacji [Holcomb 2023]. Osoby głuche zaczynają od konformizmu, doświadczają dyskomfortu i oporu wobec norm społeczeństwa, aż w końcu przechodzą proces introspekcji, by zaakceptować *deafhood* jako integralną część tożsamości – złożonego i wielowymiarowego konstruktu.

Tożsamość osób głuchych różni się w zależności od kultury kraju, w którym żyją lub w którym się urodzili, co wpływa na sposób, w jaki są postrzegane, i na to, jak doświadczają własnej głuchoty. Na przykład w Stanach Zjednoczonych osoby głuche mają silne poczucie tożsamości oparte na amerykańskim języku migowym (ASL) i wspólnych doświadczeniach [Leigh 2010]. W innych krajach, gdzie dostęp

do edukacji w języku migowym bywa ograniczony, osoby głuche mogą napotykać trudności w rozwoju pozytywnej tożsamości. Te różnice kulturowe oddziałują na ich samoocenę i poczucie przynależności [Hintermair 2008; Kobosko 2021].

Jednym z kluczowych aspektów tożsamości jest jej dwukulturowość, czyli zdolność do funkcjonowania zarówno w społeczności Głuchych, jak i w szerszym społeczeństwie słyszących. Osoby głuche mogą nawigować między tymi światami, czerpiąc z obu bogactwo kulturowe i społeczne, co sprzyja pełniejszemu i bardziej satysfakcjonującemu życiu.

Według idei *deafhood* język migowy odgrywa symboliczną wartość w życiu osób głuchych, kształtując ich tożsamość indywidualną oraz zbiorową³. Irene Leigh [2017] zaznacza, że język migowy umożliwia wyrażanie nieocenionych perspektyw kulturowych i doświadczeń, co jest kluczowe dla samookreślenia i samoakceptacji. Prawo do języka migowego powinno być uznane za fundamentalne prawo dotyczące integralności osobistej [Trovato 2013]. Odmowa dostępu do języka migowego jest postrzegana jako zagrożenie dla zdrowej tożsamości osoby głuchej. Prawo to ma zapewniać pełne uczestnictwo w życiu społecznym, gwarantując wszechstronny rozwój osobisty i psychospołeczny.

Deafhood uwypukla możliwości i umiejętności, które mogą przynosić korzyści całemu społeczeństwu. Osoby głuche wyróżniają się unikalnymi zdolnościami oraz spojrzeniem na świat, które wzbogacają ludzkie doświadczenie. Paddy Ladd [2007] podkreśla tzw. pozytywną biologię Głuchych – zwiększoną sprawność wzrokową i wrażliwość na dotyk oraz większą wrażliwość na bodźce czuciowe. Badania pokazują, że wczesna ekspozycja dzieci słyszących na język migowy przynosi znaczące korzyści poznawcze, niezależnie od zdolności słuchowych [Hauser, Kartheiser 2014]. H-Dirksen Bauman i Joseph Murray [2010] rozwijają tę myśl w koncepcji *Deaf Gain*, podkreślając wartość głuchych jako źródła korzyści dla wszystkich.

Tożsamość osób głuchych różni się w zależności od kultury, co wpływa na sposób, w jaki są one postrzegane i jak doświadczają własnej głuchoty. *Deafhood* przybiera różne formy zależnie od uwarunkowań kulturowych, społecznych i politycznych w danym kraju, z którego wyrasta. Shifra Kisch [2007] opisuje *deafhood* wśród Beduinów z Negewu w Izraelu, gdzie interakcje ze społecznością

³ Warto zauważyć, że znajomość języka migowego stanowi jeden z istotnych czynników różnicujących społeczność osób głuchych. W jej obrębie znajdują się zarówno osoby w pełni zintegrowane z kulturą Głuchych (kulturowo Głusi), jak i słabosłyszący, którzy, mimo że czują się inni w świecie słyszących, nie identyfikują się jednoznacznie z żadną z grup. Społeczeństwo często zmusza ich do dokonania wyboru tożsamościowego, choć oni sami odczuwają przynależność raczej „pomiędzy” niż w jednej z wyraźnie określonych wspólnot.

izraelską oraz beduińskimi tradycjami kształtują specyficzną tożsamość. Różnice w doświadczeniach mężczyzn i kobiet, szczególnie w zakresie małżeństw i edukacji, wpływają na strukturę ich życia, czyniąc *deafhood* procesem uzależnionym od płci i kultury. Z kolei Ruth Morgan [2013] analizuje, jak w postapartheidowej RPA *deafhood* przybiera formę przynależności i stawania się, gdzie szkoły dla głuchych z internatem bywają przestrzeniami wyrażania tożsamości kulturowej. Natomiast badania Ruth Morgan i Michiko Kaneko [2018] nad południowoafrykańską poezją w SASL wskazują na różnicowanie tematyczne, ponieważ *deafhood* przeplata się z tematami narodowości i natury, co różni się od skupienia na tożsamości w literaturze migowej Ameryki i Europy. Ponadto, jak piszą Annelies Kusters i Maartje De Meulder [2013], w latach 2008–2013 organizowane były warsztaty i kursy *deafhood* w krajach europejskich, m.in. w Danii, Finlandii i Belgii. Autorki opisują, że podczas tych spotkań uczestnicy mieli okazję zgłębiać pojęcie *deafhood* w kontekście ich własnego życia i historii. Zajęcia okazały się cenną przestrzenią do autorefleksji, rozwijając poczucie przynależności oraz podnosząc świadomość na temat bycia głuchym we współczesnym świecie. Uczestnicy wyrażali, że dzięki tym doświadczeniom zyskali większą tolerancję i wyrozumiałość wobec nieporozumień ze strony osób słyszących, a także poczucie wyzwolenia i wewnętrznej wolności.

ETAPY KSZTAŁTOWANIA SIĘ *DEAFHOOD*

Tożsamość osób głuchych jest głęboko ugruntowana w kontekście kulturowym. Różnice w dostępie do edukacji, znajomości języka migowego oraz zróżnicowane postrzeganie osób głuchych w różnych społeczeństwach pokazują, jak złożony i wielowymiarowy jest proces kształtowania ich tożsamości. Świadomość tych czynników jest decydująca dla rozwoju sieci wsparcia, dzięki którym osoby głuche mogą w pełni realizować się jako członkowie społeczności Głuchych. Proces kształtowania się *deafhood*, zgodnie z naszą autorską koncepcją, przebiega w czterech etapach: opresja, świadomość ucisku, rezyliencja i dekolonizacja. Przyjrzyjmy się im dokładniej.

Etap 1. Opresja

Osoby głuche często doświadczają dyskryminacji w różnych aspektach życia, zwłaszcza w postaci niższych oczekiwań edukacyjnych i zawodowych oraz trudnym dostępie do usług publicznych. Historia pokazuje, że osoby te były postrzegane jako mniej kompetentne, co prowadziło do ich marginalizacji [Baynton 1996]. Współczesne badania dowodzą, że nadal spotykają się one

z niższymi oczekiwaniami, co ogranicza ich rozwój i awans [O’Connell 2022]. Dominująca ideologia normalizacji zakłada, że tylko osoby w pełni słyszące mogą osiągać sukcesy, co utrwała negatywne stereotypy i utrudnia pełne uczestnictwo osób głuchych w społeczeństwie.

Bariery komunikacyjne

Bariery komunikacyjne stanowią główną przyczynę marginalizacji osób głuchych. Niedostateczna znajomość języka migowego w społeczeństwie oraz ograniczony dostęp do tłumaczy migowych utrudniają ich aktywność społeczną i zawodową. Problemy te wynikają z ignorancji oraz braku docenienia mocnych stron tych osób. Komplikacje takie prowadzą do stereotypizacji opartej na etnocentryzmie, przez co spostrzegane są one, jak to ujęła MJ. Bienvenu [2001], jako osoby „zaburzone komunikacyjnie”, mimo że mogą opanować zarówno język migowy, jak i mówiony – zwłaszcza w jego formie pisanej – funkcjonując dwujęzycznie. Ignorowanie potrzeb komunikacyjnych osób głuchych prowadzi do poczucia wykluczenia i marginalizacji.

Stereotypy i uprzedzenia

Stereotypy i uprzedzenia wobec osób głuchych są głęboko zakorzenione w społeczeństwie. Często są one postrzegane jako „inne” lub „niekompletne”, co prowadzi do ich dehumanizacji. Stereotypy to uproszczone przekonania o grupie ludzi, natomiast uprzedzenia to negatywne nastawienia lub sądy kierowane wobec jej członków. Przykłady obejmują pogląd, że osoby głuche są mniej inteligentne lub mniej zdolne do wykonywania skomplikowanych zadań. Te negatywne wyobrażenia mają korzenie w historii i są podtrzymywane przez brak edukacji oraz kontaktu z takimi ludźmi [Baynton 1996]. Stereotypy i uprzedzenia wobec głuchych identyfikuje się jako fenomen audyzmu. To zespół poglądów zakładających wyższość osób słyszących nad głuchymi na podstawie zdolności słuchowych i zachowań charakterystycznych dla słyszących [Humphries 1975]. Typowym przejawem audyzmu jest założenie, że to umiejętność mówienia definiuje człowieczeństwo, a głuchota rzekomo odbiera tę cechę, ponieważ osoby głuche komunikują się inaczej [Bauman 2004].

Dyskryminacja a normalizacja

Dyskryminacja osób głuchych często ma charakter systemowy i jest wbudowana w struktury społeczne, polityczne oraz ekonomiczne [Lane 1996]. Dostępność do usług publicznych, takich jak edukacja czy opieka zdrowotna, nie zawsze jest dostosowana do ich potrzeb. Na rynku pracy osoby głuche napotykają na

bariery, a ich umiejętności są deprecjonowane ze względu na niepełnosprawność. Jak zauważa Schneider [2004], status niepełnosprawności stanowi szarą strefę dyskryminacji. Jan Branson i Don Miller [2002] podkreślają, że koncepcja „normalności” przyczynia się do postrzegania osób głuchych jako „odmiennych” i marginalizowanych. Pojęcie normalności w nowoczesnym sensie wyłoniło się w kontekście wszechobecnej wiary w postęp, stając się kulturowo potężnym pojęciem w erze myśli ewolucyjnej i nauki [Baynton 2000]. W XIX wieku, gdy ewolucjonizm i naukowe podejście do rzeczywistości zyskały na znaczeniu, zdefiniowanie tego, co jest „normalne”, stało się fundamentalne dla różnych dziedzin życia, w tym medycyny, socjologii, psychologii i edukacji. Dominująca koncepcja normalności prowadziła do wykluczania jednostek niepasujących do ówczesnych standardów, co miało szczególne konsekwencje dla osób głuchych, utrudniając im osiągnięcie pozytywnej tożsamości w kontekście *deafhood*.

Edukacja i zatrudnienie

Osoby głuche często się spotykają z niższymi oczekiwaniami w systemie edukacji, co wpływa na ich rozwój akademicki i zawodowy. Stereotypowe przekonania o ich zdolnościach powodują, że otrzymują mniej wsparcia w osiąganiu swoich celów. Ideologia audyzmu systemowego stanowi o przygotowaniu nauczycieli i praktyce dydaktycznej, utrudniając tym samym uczniom głuchym osiągnięcie sukcesów. Przejawia się to w zaniżaniu oczekiwań, ekspozowaniu języka mówionego, tolerowaniu niskich kompetencji w zakresie języka migowego oraz dominacji słyszących badaczy, dyrektorów i nauczycieli [Simms, Thumann 2010]. W badaniach w Irlandii głusi uczestnicy wspominali, że nauczyciele często wyrażali pesymistyczne opinie na temat ich przyszłych możliwości zawodowych, co odbija się na ich poczuciu pewności siebie [O’Connell, Deegan 2014].

W konsekwencji osoby głuche mają mniejsze szanse na zdobycie wyższego wykształcenia, co ogranicza ich możliwości zatrudnienia i awansu zawodowego. W miejscu pracy często się spotykają z uprzedzeniami i dyskryminacją, objawiającymi się ograniczonymi możliwościami rozwoju, niższym wynagrodzeniem oraz brakiem dostępu do awansów. Jest to syndrom „szklanego sufitu”, czyli forma dyskryminacji polegająca na tworzeniu niewidzialnych barier, utrudniających awans zawodowy osób należących do mniejszości, w tym głuchych [O’Connell 2022].

Opresja społeczna i internalizacja

Ladd twierdzi, że koncepcja *deafhood* może służyć jako „narzędzie dekonstrukcyjne do bardziej efektywnej analizy opresji”, która odzwierciedla przejawy kolonizacji [Kusters, De Meulder 2013: 430]. Opresja społeczna jest zakorzenio-

na w strukturach społecznych, politycznych i ekonomicznych, które utrzymują nierówności i umacniają dominację grup uprzywilejowanych. Problem ucisku dotyczy również osób głuchych, zwłaszcza że przywileje łatwo przyznaje się tym, którzy słyszą. Ma to miejsce, gdy słyszący kontrolują decyzje, ignorując potrzeby innych [Leigh i in. 2022]. Ten rodzaj ucisku przejawia się w niepisanych zasadach i normach akceptowanych przez społeczeństwo. Takie zachowania wynikają z poczucia własnej przewagi, motywowanego przynależnością do określonych społecznych kategorii, np. przeświadczenia o wyższość osób słyszących. Ta specyficzna forma nierówności może prowadzić do internalizacji negatywnego wizerunku osób głuchych poprzez wewnętrzną akceptację opresyjnych postaw i punktów widzenia społeczeństwa. W konsekwencji mogą one odczuwać wstyd i niską samoocenę z powodu swojego stanu, co z kolei może implikować postrzeganie własnej tożsamości jako zdyskredytowanej [Leigh 2009]. Stereotypy i uprzedzenia wobec grup mniejszościowych mogą się stać integralną częścią ich tożsamości, co skutkuje poczuciem własnej niższości, a osoby głuche często doświadczają tego przekonania, wynikającego z ograniczających postaw i warunków w środowisku edukacyjnym oraz zawodowym [David, Derthick 2014; Mousley, Chaudoir 2018]. Kulturowe i językowe ataki, takie jak deprecjonujące komentarze na temat kultury Głuchych, negowanie wartości języka migowego czy propagowanie opinii, że osoby głuche powinny preferować komunikację foniczną, będące skutkiem badań zorientowanych na problemy, zmuszają je do poświęcania swojej energii, czasu i uwagi na obalanie mitów, które podważają wartość ich dziedzictwa kulturowego i języka [Hauser i in. 2010]. Zamiast koncentrować się na rozwoju własnej tożsamości i osiąganiu celów, muszą angażować znaczną część swoich zasobów w walkę z uprzedzeniami i stereotypami. Te rodzaje opresji mogą się przenikać, tworząc kompleksową dynamikę dyskryminacji.

Proces kolonizacji, którego ofiarami byli głusi, zwłaszcza przez politykę oralizmu, można zdefiniować jako „ideologię, która dąży do usunięcia wszystkiego, co Głuche, z systemu edukacji Głuchych, ze społeczeństwa, a w miarę możliwości, z całego świata” [Ladd, Lane 2013: 596]. Miało to ogromne konsekwencje dla ich zdrowia psychicznego. W populacji osób głuchych znaczna część młodych i dorosłych doświadcza nadmiernego stresu psychicznego i emocjonalnego oraz lęku i depresji, których występowanie jest częstsze niż w populacji ogólnej [Kushalnagar i in. 2019]. Potwierdza to również badanie na gruncie polskim, w którym wykazano, że zinternalizowana opresja istotnie koreluje z nasileniem objawów depresji oraz stanów lękowych u dorosłych głuchych [Tomaszewski i in. 2025].

Odpowiedzi osób głuchych na sytuacje opresyjne są zróżnicowane: niektóre dostosowują się do świata słyszących i postrzegają siebie jako „kulturowo słyszące”, inne utożsamiają się z kulturą Głuchych, a jeszcze inne współpracują ze słyszącymi celem przeciwdziałania opresji. Praktyki opresyjne były dokumentowane w całej historii, jak pokazano w filmie *Audism unveiled* [Bahan i in. 2008], badaniach narracyjnych [np. Gertz 2008; Tomaszewski i in. 2018] oraz badaniach kwestionariuszowych [np. Ma i in. 2022]. Opresja zinternalizowana może sprzyjać uformowaniu się postawy uległej, charakteryzującej się brakiem zaufania do innych głuchych, silną zależnością od słyszących, oczekiwaniem ich aprobaty, brakiem umiejętności samodzielnego upominania się o swoje prawa oraz wykonywaniem absolutnego minimum zamiast maksymalizowania swojego potencjału [Leigh 2009; Gournaris, Aubrecht 2013].

Reasumując, opresja społeczna stoi w opozycji do idei *deafhood*. Ograniczanie możliwości wyrażania tożsamości może zniechęcać osoby głuche do pełnej akceptacji siebie i swojej społeczności, co opóźnia proces osiągnięcia *deafhood* – stanu pełnego uznania i celebracji unikalnej kultury Głuchych.

Etap 2. Świadomość ucisku

Świadomość opresji jest kluczowym etapem w procesie kształtowania się *deafhood*, pośredniczącym między doświadczaniem opresji a rozwijaniem rezyliencji. Zgodnie z teorią Rity Hardiman i Bailey Jackson [2007] rozwój tożsamości rasowej zaczyna się od braku świadomości swojej grupy, uprzedzeń wobec niej i dyskryminacji. Podobnie głusi na wczesnym etapie nie dostrzegali swojej kultury i języka jako własnych. Ten etap, określany jako „mówienie kulturą”, charakteryzował się wewnętrznym dyskursem o ich życiu, postrzeganiu świata, potrzebach i marzeniach, zanim zaczęli świadomie mówić o swojej kulturze [Humphries 2008]. Następnie, poprzez fazę bierności i czynnej akceptacji, głusi zaczęli rozpoznawać systemowe mechanizmy dyskryminacji wpływające na ich życie. To moment, w którym jednostki dostrzegają, że ich marginalizacja wynika ze strukturalnych nierówności, a nie osobistych niedostatków. Proces ten rozpoczyna się od zwiększenia świadomości poprzez interakcje z innymi członkami społeczności Głuchych. Dyskusje na temat opresji, audyzmu, barier komunikacyjnych oraz stereotypów pomagają osobom głuchym zrozumieć, że ich doświadczenia są częścią szerszego zjawiska społecznego. To także okazja do prowadzenia dyskursu o swojej kulturze i języku, co określa się jako stan „mówienia o kulturze” [Humphries 2008]. W historycznym ujęciu miało to miejsce w USA, kiedy Stokoe, pierwszy badacz ASL, zrewolucjonizował

postrzeganie ASL jako prawdziwego języka głuchych [Maher 1996]. Na początku lat siedemdziesiątych nastąpił przełom w myśleniu głuchych o własnym języku i kulturze, co dało początek rozwojowi świadomości metakulturowej, sprzyjając rozwijaniu i wzbogacaniu dorobku amerykańskiej kultury Głuchych.

Świadomość opresji obejmuje refleksję nad doświadczeniami marginalizacji osób głuchych. Zrozumienie tych mechanizmów jest kluczowe do budowania rezyliencji, ponieważ umożliwia rozwijanie strategii przeciwdziałania uciskowi oraz nawiązywanie wspierających relacji w społeczności Głuchych. Ponadto świadomość opresji może prowadzić do zaangażowania w zmiany społeczne, takie jak uczestnictwo w ruchach praw obywatelskich, edukowanie innych na temat kultury Głuchych i języka migowego oraz promowanie polityki sprzyjającej równości i integracji. Jest to także forma wczesnej emancypacji, ponieważ uświadomienie sobie opresji stanowi pierwszy krok ku wyzwoleniu się spod jej wpływu i dalszemu rozwojowi tożsamości kulturowej.

Etap 3. Rezyliencja

Rozwijanie umiejętności radzenia sobie z opresją społeczną wiąże się z koncepcją rezyliencji, czyli zdolności do pokonywania barier społecznych, umacniania tożsamości oraz samostanowienia mimo napiętnowania. Osobę rezyliентną cechują pewność siebie, determinacja, pozytywne postrzeganie siebie, zdolność radzenia sobie z frustracjami wynikającymi z braku pełnego zrozumienia w społeczeństwie. Te zasoby umożliwiają konstruktywne zarządzanie życiem mimo przeciwności losu. Proces ten pozwala nie tylko przetrwać w trudnych warunkach, ale również rozwijać pozytywne poczucie własnej wartości i efektywnie funkcjonować w społeczeństwie, zachowując integralność osobistą.

Szczególnie istotną rolę w budowaniu rezyliencji odgrywa kapitał kulturowy, czyli zbiór wiedzy, umiejętności nabytych przez socjalizację, który działa jako mechanizm obronny przeciwko skutkom opresji społecznej [Cartwright 2022]. Dostęp do tego kapitału, przekazywanego przez doświadczonych głuchych, pomaga w kształtowaniu odporności psychicznej i radzeniu sobie z codziennymi wyzwaniami [McKee, Hauser 2012]. Ważny jest również kapitał nawigacyjny – zdolność do poruszania się między kulturami głuchych i słyszących, co jest istotne dla sukcesu edukacyjnego i zawodowego [Greene-Woods i in. 2020]. Poczucie przynależności dwukulturowej może działać jako bufor chroniący przed opresyjnymi postawami związanymi z internalizacją potrzeby bycia podobnym do osób słyszących. Z rozwojem odporności wiąże się proces umacniania podmiotowości, który wpisuje się w koncepcję empowermentu – procesu społecznego

polegającego na wspieraniu osób głuchych oraz wydobyciu ich z poczucia bezsilności i bierności wobec kultury większości [Jankowski 1997]. W tym kontekście kluczowa jest ponadto również pozytywna tożsamość. Uznanie wartości języka migowego, kultury Głuchych i ich wspólnoty pomaga budować silny, pozytywny obraz siebie, co ułatwia radzenie sobie z opresją społeczną. Podnosi poczucie własnej wartości i kompetencji, sprzyjając tworzeniu zintegrowanej społeczności.

Budowanie rezyliencji wymaga wieloaspektowego podejścia, obejmującego edukację społeczną, promowanie świadomości *deafhood* oraz wzmacnianie sieci wsparcia społecznego. Relacje z rodziną, pozytywne wzorce w kulturze i szkole, wsparcie przyjaciół oraz nauczycieli wrażliwych na kulturę Głuchych, a także uczestnictwo w obozach i aktywnościach w społeczności Głuchych znacząco wpływają na rozwój kondycji psychicznej [Listman, Rogers, Hauser 2011; Leigh i in. 2022]. Społeczność Głuchych oferuje platformę wymiany doświadczeń i mobilizacji wobec wyzwań. Mentoring i wsparcie umożliwiają dzielenie się strategiami radzenia sobie z trudnościami, równoważąc parametry językowe między osobami głuchymi a słyszącymi. Rezyliencja jest zatem dynamicznym procesem wymagającym aktywnego angażowania zarówno osób głuchych, jak i społeczeństwa słyszących.

Etap 4. Dekolonizacja

Współczesne procesy emancypacyjne stanowią kluczowy element dekolonizacji, zarówno na poziomie jednostek, jak i społeczności. Jak wskazuje Andrzej Perzanowski [2017], dekolonizacja myśli w odniesieniu do kultury Głuchych wymaga odrzucenia narzucanych przez słyszących kategorii interpretacyjnych, które często prowadzą do postrzegania głuchoty przez pryzmat deficytu i wykluczenia. Emancypacja, rozumiana jako dążenie do niezależności, wolności i równouprawnienia, wiąże się z walką przeciwko historycznym i strukturalnym formom ucisku. Dekolonizacja odnosi się natomiast do demontażu kolonialnych relacji władzy, które zdominowały polityczne, ekonomiczne i kulturowe aspekty życia. Te procesy są ze sobą powiązane, gdyż bez emancypacji oswobodzenie się z kolonialnych zależności nie jest możliwe. Emancypacja zakłada wyzwolenie jednostek i grup spod dominacji, dyskryminacji i ucisku, dążąc do stworzenia sprawiedliwego i egalitarnego społeczeństwa [Welzel 2013].

Dekolonizacja w kontekście społeczności Głuchych to nie tylko proces emancypacyjny, lecz również symboliczne odzyskiwanie własnej tożsamości i narracji kulturowej, które przez lata były zdominowane, kontrolowane i zniekształcane przez społeczeństwo większościowe. Oznacza to przywrócenie równowagi,

w której kultura i język migowy są uznawane za integralne elementy tożsamości tej społeczności. Proces ten pozwala głuchym postrzegać siebie jako grupę z własnym dziedzictwem i wartościami, co otwiera nowe drogi badawcze oraz wzbogaca rozumienie ich odrębności jako pełnoprawnej i niezależnej mniejszości językowo-kulturowej – wolnej od społecznie narzucanych kategorii deficytu.

Seria historycznych form emancypacji społeczności Głuchych przyczyniała się do stopniowej dekolonizacji [Ladd 2003], co można również zaobserwować we współczesnych ruchach na rzecz sprawiedliwości i równości [Hill, Lillo-Martin, Wood 2019]. Jednym z najważniejszych wydarzeń w historii społeczności głuchych był ruch „Deaf President Now!” (DPN) w marcu 1988 roku na Uniwersytecie Gallaudeta w Waszyngtonie [Christiansen, Barnartt 1995]. Ta jedyna w swoim rodzaju uczelnia, będąca w USA liberalnym uniwersytetem dla osób głuchych i niedosłyszących, stała się wtedy centrum globalnej uwagi. Gdy zarząd uczelni wybrał osobę słyszącą na nowego rektora, społeczność zorganizowała protest pod hasłem DPN, domagając się głuchej osoby na tym stanowisku. Strajk zakończył się sukcesem, gdy Irving King Jordan został mianowany pierwszym głuchym rektorem Uniwersytetu Gallaudeta. Był to przełomowy moment symbolizujący zwycięstwo w walce o równość i reprezentację osób głuchych. To wydarzenie zainicjowało inne ruchy na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami oraz zwiększyło świadomość i akceptację kultury Głuchych na całym świecie. W tym kontekście opór można rozumieć jako etap, w którym jednostka świadomie rozpoznaje mechanizmy dyskryminacji i zaczyna aktywnie kwestionować *status quo*.

W ostatnich dekadach, zwłaszcza w Polsce, nastąpiła znacząca ewolucja w podejściu do edukacji osób głuchych, określana jako „cichej” emancypacji [Podgórska-Jachnik 2013]. W przeszłości napotymano w tej kwestii liczne przeszkody, takie jak ograniczone zasoby, brak świadomości społecznej, niskie oczekiwania i bariery komunikacyjne, co prowadziło do marginalizacji uczniów głuchych [Tomaszewski, Sak 2014; Zajkowska 2014]. Tradycyjne szkoły rzadko zaspokajały ich potrzeby, co pogłębiało wykluczenie. Jednak ostatnie zmiany przyniosły znaczną poprawę sytuacji; postęp w edukacji osób głuchych stał się widoczny, szczególnie w kontekście zdobywania wyższego wykształcenia i rozwoju kariery naukowej. Koncepcje Paulo Freire’a [2000] dotyczące „świadomości krytycznej” jako narzędzia wyzwolenia mogą być zastosowane w edukacji osób głuchych: świadome rozpoznanie własnych potrzeb i praw stanowi bowiem przejaw tej właśnie krytycznej świadomości. Cicha emancypacja w tym obszarze manifestuje się przez stopniowe zmiany i większą autonomię, a nie przez głośne protesty. W miarę jak coraz więcej osób głuchych zdobywa wyższe wykształcenie, ich wkład w naukę oraz społeczeństwo staje się coraz widoczniejszy, co

dowodzi, iż równość i akceptacja mogą być osiągane stopniowo, a ich efekty są zauważalne w dłuższej perspektywie czasowej.

Podsumowując, zarówno głośna, jak i cicha emancypacja osób głuchych przyczynia się do ich rozwoju zawodowego i osobistego, budowania pozytywnej tożsamości oraz realizacji prawa do samostanowienia, umożliwiając im podejmowanie autonomicznych decyzji dotyczących ich życia. Dzięki temu osoby głuche mogą w pełni wykorzystać swój potencjał, uczestniczyć w życiu społecznym na równych prawach i dążyć do dalszej niezależności na poziomie indywidualnym i kolektywnym. Obecnie w wielu krajach trwa proces dekolonizacji, w którym głusi aktywnie rozwijają swoją kulturę, dorobek literacki, artystyczny oraz prowadzą badania dotyczące własnej społeczności. Młodsze pokolenia głuchych, na przykład w USA, wzrastają w swojej kulturze, przygotowując się do roli strażników i kontynuatorów jej dorobku [Holcomb 2023]. W tym kontekście ważne jest utrzymanie równowagi między dwoma dyskursami: jednym, który dąży do udowodnienia istnienia kultury Głuchych, a drugim, który wspiera jej dynamiczny rozwój [Humphries 2008].

NOWE TENDENCJE W PARADYGMACIE *DEAFHOOD*

W kontekście analizy filozofii *deafhood* i akceptacji tej idei na przestrzeni lat nie sposób pominąć złożonej dynamiki tego paradygmatu. *Deafhood* to nie tylko kwestia identyfikacji ze społecznością Głuchych, lecz także aktywne przetwarzanie i rekonstruowanie tradycji związanych z doświadczeniem bycia „Głuchym”. Proces ten jest nieustanny i dynamiczny, zapobiegając tworzeniu sztywnej listy kryteriów przynależności do kultury Głuchych [Ladd 2006]. Podejście to ewoluje wraz z doświadczeniami i tożsamością wspólnoty; każda jednostka, wnosząc swoje unikalne doświadczenia, wzbogaca tę kulturę. Dynamika *deafhood* obejmuje również reinterpretację historii, redefiniowanie etosu oraz adaptację do współczesnych wyzwań, dzięki czemu staje się narzędziem przetrwania kulturowego oraz źródłem siły i inspiracji dla społeczności Głuchych na całym świecie.

Pomimo wielu pozytywnych aspektów *deafhood*, takich jak wpływ na dekonstruowanie opresyjnych dyskursów i wspieranie refleksji nad ontologią osób głuchych, idea ta nie jest wolna od kontrowersji. Istnieje obawa przed esencjalizmem, który może prowadzić do podziałów w społeczności Głuchych [Kusters, De Meulder 2013]. *Deafhood* jest porównywany z feminizmem, ponieważ oba ruchy promują samopoznanie i aktywność społeczną, rozwijając własne przestrzenie, koncepcje bytu i systemy wiedzy. Esencjalizm w *deafhood* może narzucać sztywne definicje, ograniczając różnorodność i indywidualność, podobnie jak

esencjalizm w feminizmie [zob. Moi 1997]. Ladd [2003] podkreśla jednak znaczenie strategicznego esencjalizmu, który jednoczy osoby głuche w walce z dyskryminacją, jednocześnie zachowując różnorodność doświadczeń. Co więcej, w późniejszym tekście autor wspomina o pojęciach *deafhood developing* i *deaf growth*, które odnoszą się do pogłębiania poczucia wspólnoty i osobistego rozwoju, co dodatkowo wzbogaca różnorodność tożsamości głuchych [Ladd 2008]. Przyszłość *deafhood* oscyluje między zmiennością indywidualnych tożsamości a ideą wspólnej przynależności, sprzyjając elastycznej eksploracji tej wizji przez szeroką gamę osób głuchych.

Tradycje społeczności Głuchych wymagają redefinicji, choć podstawowe i esencjalne cechy, takie jak język, więź z własną grupą, kultura, instytucje społeczne, sztuka, historia, terytorium, pokrewieństwo, socjalizacja i utrzymanie granicy, pozostają niezmiennie [Lane, Pillard, Hedberg 2011]. Te atrybuty, jak zaznacza Harlan Lane [2009], świadczą o etniczności społeczności Głuchych, gdyż łączą ich w unikalnej wspólnocie, która wykracza poza kryteria niepełnosprawności i opiera się na wspólnych wartościach, praktykach oraz dziedzictwie kulturowym i językowym. Choć pojęcie etniczności w odniesieniu do tej społeczności może się wydawać nietypowe, otwiera ono nowe perspektywy badawcze, pozwalając postrzegać głuchych jako grupę z własną tożsamością kulturową. Ponieważ ten zestaw cech odnosi się głównie do amerykańskiej społeczności Głuchych, konieczne są lokalne badania, aby zweryfikować ich uniwersalność w Polsce. Jednym z kluczowych aspektów jest zachowanie granicy (ang. *boundary maintenance*). Jak piszą Lane i in. [2011: 42]: „grupy etniczne często mają kodeks postępowania regulujący spotkania z innymi grupami etnicznymi”, co sprzyja utrzymaniu dystansu. W przypadku społeczności Głuchych zachowanie granic wobec dominującej kultury słyszących jest podtrzymywane przez kilka czynników: barierę językową wynikającą z różnicy modalności między językiem migowym a mówionym; odmienne postrzeganie tożsamości osoby głuchej; stygmatyzację związaną z brakiem zrozumienia i akceptacji dla odmiennych sposobów komunikacji; dyskryminację w dostępie do edukacji, rynku pracy oraz usług publicznych; praktykę „mówienia za innych”, która pomija głos samych głuchych; paternalistyczną tendencję do przejmowania ich spraw, ograniczającą autonomię i samostanowienie; silną preferencję do zawierania małżeństw wewnątrz swojej społeczności; zbiór zasad i norm postępowania w relacjach ze słyszącymi; oraz tendencję do poszukiwania wsparcia wśród swoich, co stanowi formę kapitału kulturowego. Dogłębna analiza tych komponentów jest istotna dla zrozumienia tożsamości głuchych Polaków i doprecyzowania koncepcji *deafhood*, która jako pojęcie otwarte pozwala na różnorodne interpretacje, zawsze z uwzględnieniem

kluczowych wartości. Praktyczne wdrożenie tych przekonań obejmuje tworzenie przestrzeni dla polskiej społeczności Głuchych oraz promowanie praw i świadomości dotyczących PJM i ich kultury.

Oprócz esencjalnych cech Ladd [2003] zwraca również uwagę na destrukcyjne wzorce utrwalone w kulturach Głuchych, będące konsekwencją kolonizacji i opresji. Wzorce te obejmują m.in. brak świadomości pozytywnych aspektów bycia głuchym, nieuznawanie języków migowych za pełnoprawne systemy językowe, niechęć wobec osób słyszących oraz tendencję do destrukcyjnej wzajemnej krytyki zamiast wzmacniania i doceniania siebie nawzajem – znaną jako „teoria krabów”. Ladd [2006] proponuje przełamanie tych nawyków poprzez ich uświadomienie i rozwijanie pozytywnej tożsamości, przy jednoczesnym zachowaniu konstruktywnych elementów kultury Głuchych. Ladd [2016] wprowadza termin *Deaf Reconstruction* jako program dekolonizacji, mający na celu wzmocnienie indywidualnej i zbiorowej tożsamości osób głuchych. Program ten dąży do przewyciężenia różnic wśród członków kultury Głuchych i poprawy jakości życia całej społeczności poprzez budowanie silniejszego i kolektywnego poczucia przynależności. Nowa strategia koncentruje się na harmonijnym połączeniu indywidualności i różnorodności w ramach pozytywnej samoidentyfikacji, unikając tendencji do wzmacniania istniejących hierarchii i marginalizowania różnych grup osób głuchych, które nie wpisują się w zunifikowany obraz głuchego użytkownika narodowego języka migowego.

Z perspektywy współczesnych przemian w edukacji i usługach dla osób głuchych, konieczne jest uwzględnienie trzech paradygmatycznych przesunięć: postrzegania języka migowego jako naturalnego, rewolucji w technologii słuchowej oraz postępu w zakresie badań przesiewowych. Te zmiany prowadzą do ogromnej różnorodności wśród osób głuchych pod względem użycia języka, pochodzenia językowego, poziomu słuchu, technologii słuchowych, wykształcenia oraz preferencji komunikacyjnych. Podejście *deafhood* powinno być elastyczne oraz adaptować się do zmieniających się realiów społecznych i technologicznych, biorąc pod uwagę zróżnicowane doświadczenia osób głuchych [Kusters, De Meulder 2013]. Wśród nich znajdują się osoby, które nie miały wcześniej sposobności rozwijać etnicznej tożsamości bez kontaktu ze społecznością Głuchych. W wyniku – oczywiście nie we wszystkich przypadkach – opóźnień kulturowego i językowego tworzą one tak zwane „hybrydowe tożsamości”, czyli złożone i przenikające się tożsamości, które według ponowoczesnego podejścia mają pozytywny charakter [Ladd, Lane 2013: 576]. Idea *deafhood* promuje pojednanie osób z hybrydową tożsamością z tradycyjnymi członkami społeczności Głuchych poprzez konstruktywny dialog wiodący do „przebudowy” społeczności.

Istnieje jeszcze jedna kluczowa kwestia dla przetrwania modelu *deafhood* – biowładza (ang. *bio-power*) we współczesnym świecie. Kontrola nad ciałem i zdrowiem przez instytucje ma istotne znaczenia w kontekście stosowania technologii medycznych i inżynierii genetycznych. Obecne badania nad genetyczną dziedzicznością głuchoty koncentrują się na identyfikacji odpowiedzialnych genów [Padden, Humphries 2020]. Mimo że informacje genetyczne mogą przynieść korzyści, wywołują również kontrowersje etyczne, szczególnie w przypadku zmniejszenia różnorodności genetycznej [Leigh i in. 2022]. Takie interwencje mogą prowadzić do eliminacji głuchoty, co, jak przypuszcza Holcomb [2023], może zainicjować i przyspieszyć zniknięcie społeczności Głuchych. W obliczu tych wyzwań istotne jest prowadzenie otwartego dialogu na temat etycznych i społecznych konsekwencji, aby chronić i zachować różnorodność tożsamości i kultur w społecznościach Głuchych.

PERSPEKTYWY BADAWCZE W POLSCE

Po przeprowadzeniu w Polsce wstępnych badań z zakresu lingwistyki migowej w latach 90. zaczęto postrzegać język migowy głuchych Polaków, szczególnie polski język migowy (PJM), jako naturalny język funkcjonujący podobnie do języków mówionych [Farris 1994; Świdziński, Gałkowski 2003; Tomaszewski 2010; Rutkowski, Łozińska 2014]. To doprowadziło do zmiany podejścia do osób głuchych, zwiększając świadomość, że użytkownicy PJM stanowią kulturę i językową mniejszość. W efekcie zaczęto dostrzegać większą swobodę językową umożliwiającą nieskrępowane posługiwanie się PJM w codziennym życiu i edukacji, choć poziom tej swobody wciąż zależy od różnych czynników, takich jak uwarunkowania instytucjonalne i indywidualne. Mimo że paradygmat medyczny nadal dominuje, coraz częściej pojawiają się postulaty przyjęcia socjokulturowej perspektywy [np. Sak 2014; Zajkowska 2014; Tomaszewski, Piekot 2015; Plutecka 2021]. W ramach studiów nad kulturą i społecznością Głuchych (ang. *Deaf Studies*) zaczęto również prowadzić pierwsze badania empiryczne nad kulturowymi i społecznymi aspektami polskiej społeczności Głuchych, analizując ich wypowiedzi dyskursywne, które odzwierciedlają czynniki społeczne i psychologiczne kształtujące rozwój ich tożsamości [Podgórska-Jachnik 2013; Dunaj 2015; Wrześniewska-Pietrzak 2017; Tomaszewski i in. 2018]. To jednak dopiero początek, a kontrowersje wokół kultury Głuchych w Polsce trwają [Adamiec 2010]. Jak zauważa Magdalena Zdrodowska [2019], polska społeczność Głuchych, adaptując amerykański model kultury Głuchych, przyjęła również jego elementy oporu i redefinicji tożsamości, szczególnie w zakresie sprzeciwu

wobec paradygmatu medycznego oraz kształtowania kultury oporu w Polsce. Dlatego konceptualizacja *deafhood* w polskich warunkach jest niezbędna do pełniejszego poznania i uznania tożsamości kulturowo-językowej osób głuchych. Dla przyspieszenia tego procesu konieczne jest przeprowadzenie dalszych badań empirycznych, które pozwolą lepiej zgłębić tę koncepcję i dostosować ją do realiów Polski. W ramach tego postulujemy użycie terminu „Głuchosc” jako polskiego odpowiednika *deafhood*, aby wyraźnie zaznaczyć różnicę między medycznym podejściem do głuchoty a identyfikacją głuchych jako grupy z unikalną tożsamością kulturową i językową. Idea głuchości jako emblematu mniejszości językowo-kulturowej pozwala wyrazić tę odmienność, nadając jej symboliczne znaczenie w naszym kraju. Pojęcie *deafhood* nie zostało dotąd przetłumaczone na język polski, a najprostszy jego odpowiednik to „tożsamość kulturowa osób głuchych”. Aby jednak zachować funkcję terminu jednowyrazowego, proponujemy rzeczownik abstrakcyjny „Głuchosc” – słowo, które jest utworzone poprawnie (odnotowują je dawne słowniki) i pozwala odróżnić omawiane pojęcie od „głuchoty”. Wyróżnienie tego terminu wielką literą ma akcentować jego szczególną wagę w kontekście tożsamościowej samoświadomości polskiej społeczności Głuchych.

Poniżej przedstawiamy propozycję programu badań, które mogą zaowocować rekonstrukcją polskiego *deafhood* jako przestrzeni otwartej na dyskusję o tym, jak przedstawiać polską społeczność Głuchych – nie jako jednostki z niepełnosprawnością, ale jako mniejszość językową z własną kulturą.

1. *Wywiady z osobami głuchymi*: Celem tych badań jest zebranie narracji życiowych osób głuchych, aby zrozumieć ich indywidualne doświadczenia oraz to, jak różne aspekty ich tożsamości wpływają na ich postrzeganie głuchoty i przynależności do społeczności Głuchych. Ważne jest, aby wywiady były przeprowadzane z uwzględnieniem różnorodnych perspektyw badawczych, zarówno emic, jak i etic, co pozwoli na uzyskanie pełniejszego obrazu i bogatszą interpretację wyników. Perspektywy te mogą być przyjęte zarówno przez badaczy głuchych, jak i słyszących, niezależnie od ich przynależności do grupy użytkowników danej kultury.

2. *Ankiety i badania kwestionariuszowe*: Badania te powinny obejmować różnorodne grupy osób głuchych w Polsce, aby ocenić ich potrzeby, wyzwania oraz poziom integracji w społeczeństwie. Ankiety mogą poruszać kwestie dotyczące dostępu do edukacji, rynku pracy, usług publicznych, poczucia przynależności kulturowej oraz postrzegania swojej tożsamości w kontekście polskiego *deafhood*.

3. *Badania etnograficzne*: Obserwacje uczestniczące w polskiej społeczności Głuchych, w szkołach, na wydarzeniach kulturalnych, jak i w codziennym życiu są

kluczowe do zrozumienia dynamiki relacji wewnątrz społeczności oraz interakcji z kulturą większościową. Badania te mogą dostarczyć cennych informacji na temat praktyk i zwyczajów, które kształtują tożsamość głuchych.

4. *Analiza dyskursu*: Przeprowadzenie analizy treści mediów, literatury oraz dokumentów prawnych w Polsce jest niezbędne do zidentyfikowania, jak głuchota i *deafhood* są przedstawiane i jakie dyskursy dominują. Szczegółne uwzględnienie różnic między paradygmatem medycznym a kulturowym pozwoli na lepsze zrozumienie tych perspektyw. Ważnym elementem tej analizy będzie zbadanie dyskursów towarzyszących protestom osób głuchych w Polsce. Analiza haseł, transparentów, postulatów oraz listów otwartych dostarczy wglądu w rodzący się opór wobec *status quo* i pozwoli ukazać, jak te wydarzenia wpływały na kształtowanie się kulturowej tożsamości głuchych w Polsce. Uwzględnienie kolejnych protestów i ich kontekstu pozwoli lepiej zrozumieć proces kształtowania się świadomości społecznej w tym zakresie.

5. *Analiza przepisów prawa*: Istotnym aspektem badań nad *deafhood* jest uwzględnienie, jak polskie prawodawstwo wpływa na funkcjonowanie osób głuchych i ich tożsamość. Przepisy nakładające obowiązek zapewnienia tłumaczeń na język migowy w instytucjach publicznych, edukacji czy opiece zdrowotnej mają istotny wpływ na integrację osób głuchych w społeczeństwie. Analiza zmian w prawie, które kształtują dostęp do tych usług, pomoże ocenić, na ile państwo polskie sprzyja kształtowaniu tożsamości głuchych jako mniejszości językowej.

6. *Badania porównawcze*: Porównanie wyników badań polskich z międzynarodowymi może pomóc uchwycić specyfikę polskiego *deafhood* oraz ułatwić identyfikację uniwersalnych i specyficznych dla Polski cech. Zbadanie, jak różne konteksty kulturowe wpływają na kształtowanie tożsamości głuchych, pozwoli na wyciągnięcie cennych wniosków.

Przedmiotem proponowanych badań jest specyfika i zróżnicowanie polskiego *deafhood*. Ważnym elementem jest analiza różnorodnych tożsamości poszczególnych osób głuchych, uwzględniając nakładanie się takich czynników, jak pochodzenie regionalne, płeć, wiek, poziom wykształcenia, zawodowa i społeczna rola oraz stosunek do polskiego języka migowego i języka mówionego. Każdy z powyższych punktów badawczych winien być realizowany z myślą o uchwyceniu tej wewnętrznej różnorodności, tak aby oddać nie tylko jej charakter, lecz także wieloaspektowe doświadczenia osób głuchych w Polsce.

Podsumowując, koncepcja *deafhood* praktycznie nie istnieje w polskiej nauce, co stanowi wyzwanie, ale również szansę na rozwój nowej, integracyjnej perspektywy badawczej. Empiryczne badania nad kulturą i społecznością

osób głuchych w Polsce, uwzględniające aspekty socjokulturowe, są niezbędne do bardziej wszechstronnego zrozumienia i docenienia tożsamości głuchych. Przeprowadzenie wspomnianych rodzajów badań może przyczynić się do stworzenia kompleksowego obrazu polskiego *deafhood*. Takie podejście pomoże w promowaniu językowej i kulturowej różnorodności oraz wspieraniu praw osób głuchych w Polsce.

BIBLIOGRAFIA

- Adamiec Tadeusz.** 2010. „Kilka uwag o kulturze Głuchych – głos w dyskusji”. *Audiofonologia* 26: 75–77.
- Bahan Ben, H-Dirksen L. Bauman, Facundo Montenegro.** 2008. *Audism unveiled* [DVD]. San Diego: Dawn Sign Press.
- Bauman H-Dirksen L.** 2004. “Audism: Exploring the metaphysics of oppression”. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education* 9(2): 239–246. <https://doi.org/10.1093/deafed/enh025>.
- Bauman H-Dirksen L., Joseph J. Murray.** 2010. Deaf studies in the 21st century: “Deaf-Gain” and the future of human diversity. In: *Oxford handbook of Deaf studies, language, and education. Vol. 2*. M. Marschark, P.E. Spencer (eds.), 210–225. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195390032.013.0014>.
- Baynton Douglas C.** 1996. *Forbidden signs: American culture and the campaign against sign language*. Chicago: University of Chicago Press.
- Baynton Douglas C.** 2000. Disability and the justification of inequality in American history. In: *The new disability history: American perspectives*. P. Longmore, L. Umansky (eds.), 33–57. New York: New York University Press.
- Bienvenu MJ.** 2001. Can deaf people survive “deafness?”. In: *Deaf world: A historical reader and primary sourcebook*. L. Bragg (ed.), 318–324. New York: New York University Press.
- Branson Jan, Don Miller.** 2002. *Damned for their difference: The cultural construction of deaf people as “disabled”: A sociological history*. Washington DC: Gallaudet University Press.
- Cartwright Ashleigh.** 2022. “A theory of racialized cultural capital”. *Sociological Inquiry* 92(2): 317–340. <https://doi.org/10.1111/soin.12479>.
- Christiansen John B., Sharon N. Barnartt.** 1995. *Deaf President Now! The 1988 revolution at Gallaudet University*. Washington DC: Gallaudet University Press.
- David E.J.R., Annie O. Derthick.** 2014. What is internalized oppression, and so what? In: *Internalized oppression: The psychology of marginalized groups*. E.J.R. David (ed.), 1–30. New York, NY: Springer Publishing Company.
- Dunaj Magdalena.** 2015. *GLUCHY-ŚWIAT. Głuchota w perspektywie antropologii zaangażowanej. Rozprawa doktorska*. Łódź: Uniwersytet Łódzki.
- Farris Michael A.** 1994. “Sign language research and Polish Sign Language”. *Lingua Posnaniensis* 36: 13–36.
- Freire Paulo.** 2000. *Pedagogy of the oppressed*. New York: Continuum International Publishing Group.
- Gertz Genie.** 2008. Dysconscious audism: A theoretical proposition. In: *Open your eyes: Deaf studies talking*. H-D.L. Bauman (ed.), 219–234. Minneapolis: University of Minnesota Press.

- Gournaris Michael John, Alison L. Aubrecht.** 2013. Deaf/hearing cross-cultural conflicts and the creation of culturally competent treatment programs. In: *Deaf mental health care*. N.S. Glickman (ed.), 69–106. London, New York: Routledge/Taylor & Francis Group. <https://doi.org/10.4324/9780203810545>.
- Greene-Woods Ashley, Natalie J. Delgado, Beverly Buchanan, Misty Sides, Abbas Ali Behmanesh, Brian Cheslik, Caroline K. Koo, M. Diane Clark.** 2020. “Deaf cultural capital and its conflicts with hearing culture: Navigational successes and failures”. *Journal of the American Deafness and Rehabilitation Association* 54(1): 15–30.
- Hardiman Rita, Bailey Jackson.** 2007. Conceptual foundations for social justice courses. In: *Teaching for diversity and social justice. Second edition*. M. Adams, L.A. Bell, P. Griffin (eds.), 35–66. New York, London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203940822>.
- Hauser Peter C., Geo Kartheiser.** 2014. Advantages of learning a signed language. In: *Deaf gain: Re-imagining human diversity*. H-D.L. Bauman, J. Murray (eds.), 133–145. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Hauser Peter C., Amanda O’Hearn, Michael McKee, Anne Steider, Denise Thew.** 2010. “Deaf epistemology: Deafhood and deafness”. *American Annals of the Deaf* 154: 486–492. <https://doi.org/10.1353/aad.0.0120>.
- Hill Joseph, Diane C. Lillo-Martin, Sandra K. Wood.** 2019. *Sign languages: Structures and contexts*. London: Routledge.
- Hintermair Manfred.** 2008. “Self-esteem and satisfaction with life of deaf and hard-of-hearing people. A resource-oriented approach to identity work”. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education* 13(2): 278–300. <https://doi.org/10.1093/deafed/enm054>.
- Holcomb Thomas K.** 2023. *Introduction to Deaf culture*. New York: Oxford University Press.
- Humphries Tom.** 1975. *Audism: The making of a word*. Unpublished Essay.
- Humphries Tom.** 2008. Talking culture and culture talking. In: *Open your eyes. Deaf studies talking*. H-D.L. Bauman (ed.), 35–41. Minneapolis: University Of Minnesota Press.
- Jankowski Katherine A.** 1997. *Deaf empowerment: Emergence, struggle, and rhetoric*. Washington DC: Gallaudet University Press.
- Kisch Shifra.** 2007. “Disablement, gender and deafhood among the Negev Arab-Bedouin”. *Disability Studies Quarterly* 27(4): 1–21. <https://doi.org/10.18061/dsq.v27i4.45>.
- Kobosko Joanna.** 2021. „Tożsamość społeczno-kulturowa a akceptacja siebie jako osoby głuchej użytkowników implantu ślimakowego z głuchotą prelingwalną – badanie wstępne”. *Szkola Specjalna* 82(3): 165–175. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.9543>.
- Kushalnagar Poorna, Jennifer Reesman, Tara Holcomb, Claire Ryan.** 2019. “Prevalence of anxiety or depression diagnosis in deaf adults”. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education* 24(4): 378–385. <https://doi.org/10.1093/deafed/enz017>.
- Kusters Annelies, Maartje De Meulder.** 2013. “Understanding deafhood: In search of its meanings”. *American Annals of the Deaf* 158: 428–438. <https://doi.org/10.1353/aad.2013.0004>.
- Kusters Annelies, Maartje De Meulder, Dai O’Brien.** 2017. Innovations in Deaf Studies: Critically mapping the field. In: *Innovations in Deaf Studies: The role of deaf scholars*. A. Kusters, M. De Meulder, D. O’Brien (eds.), 1–53. Oxford: Oxford University Press.
- Ladd Paddy.** 2003. *Understanding Deaf culture: In search of deafhood*. Clevedon, Buffalo, Toronto, Sydney: Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781853595479>.
- Ladd Paddy.** 2005. “Deafhood: A concept stressing possibilities, not deficits”. *Scandinavian Journal of Public Health* 33(66): 12–17. <https://doi.org/10.1080/14034950510033318>.

- Ladd Paddy.** 2006. What is Deafhood and why is it important? In: *The Deaf Way II Reader: Perspectives from the Second International Conference on Deaf Culture*. H. Goodstein, J. Davis (eds.), 245–250. Washington, DC: Gallaudet University Press.
- Ladd Paddy.** 2007. Cochlear implantation, colonialism and Deaf rights. In: *Surgical consent: Bioethics and cochlear implantation*. S. Komesaroff (ed.), 1–29. Washington, DC: Gallaudet University Press.
- Ladd Paddy.** 2008. Colonialism and resistance: A brief history of deafhood. In: *Open your eyes. Deaf studies talking*. H-D.L. Bauman (ed.), 42–59. Minneapolis: University Of Minnesota Press.
- Ladd Paddy.** 2016. Deafhood. In: *The Sage Deaf Studies Encyclopedia*. G. Gertz, P. Boudreault (eds.), 287–292. Los Angeles: Sage Publications.
<https://doi.org/10.4135/9781483346489.n94>.
- Ladd Paddy, Harlan Lane.** 2013. “Deaf ethnicity, deafhood, and their relationship”. *Sign Language Studies* 13(4): 565–579. <https://doi.org/10.1353/sls.2013.0012>.
- Lane Harlan.** 1984. *When the mind hears: A history of the deaf*. New York: Random House.
- Lane Harlan.** 1996. *Maska dobroczynności: Deprecjacja społeczności głuchych*. tłum. T. Gałkowski, J. Kobosko. Warszawa: Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne.
- Lane Harlan.** 2009. Ethnicity, ethic, and the Deaf-World. In: *New ideas in studying and supporting the development of exceptional people. Essays in honor of Tadeusz Gałkowski*. E. Pisula, P. Tomaszewski (eds.), 109–136. Warsaw: Warsaw University Press.
- Lane Harlan, Richard C. Pillard, Ulf Hedberg.** 2011. *The people of the eye. Deaf ethnicity and ancestry*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Leigh Irene W.** 2009. *A lens on deaf identities*. Oxford: Oxford University Press.
- Leigh Irene W.** 2010. Reflections on identity. In: *The Oxford handbook of deaf studies, language, and education*, Vol. 2. M. Marschark, P.E. Spencer (eds.), 195–209. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195390032.013.0013>.
- Leigh Irene W.** 2017. The complexities of deaf identities. In: *Identity revisited and reimagined: Empirical and theoretical contributions on embodied communication across time and space*. S. Bagga-Gupta, A.L. Hansen, J. Feilberg (eds.), 207–220. Rotterdam: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-58056-2_10.
- Leigh Irene W., Jean F. Andrews, Cara A. Miller, Ju-Lee A. Wolsey.** 2022. *Deaf people and society: Psychological, sociological, and educational perspectives*. New York: Routledge.
- Listman Jason, Katherine D. Rogers, Peter C. Hauser.** 2011. Community cultural wealth and deaf adolescents’ resilience. In: *Resilience in deaf children: Adaptation through emerging adulthood*. D.H. Zand, K.J. Pierce (eds.), 279–297. New York: Springer.
https://doi.org/10.1007/978-1-4419-7796-0_11.
- Ma Yidan, Weifeng Xue, Qin Liu, Yin Xu.** 2022. “Discrimination and deaf adolescents’ subjective well-being: The role of deaf identity”. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education* 27(4): 399–407. <https://doi.org/10.1093/deafed/enac013>.
- Maher Jane.** 1996. *Seeing language in sign: The work of William C. Stokoe*. Washington DC: Gallaudet University Press.
- Mauldin Laura, Tara Fannon.** 2016. Sociology of deafness: A literature review and disciplinary history. In: *Research in social science and disability*, volume 9: *Sociology looking at disability: What did we know and when did we know it?*. B. Altman, S. Barnartt (eds.), 193–225. London: Emerald Publishing Group. <https://doi.org/10.1108/S1479-354720160000009010>.

- McKee Michael Matthew, Peter C. Hauser.** 2012. Juggling two worlds. In: *Deaf epistemologies. Multiple perspectives on the acquisition of knowledge*. P.V. Paul, D.F. Moores (eds.), 45–62. Washington, DC: Gallaudet University Press.
- Moi Toril.** 1997. Feminist, female, feminine. In: *Feminisms*. S. Kemp, J. Squires (eds.), 246–250. Oxford: Oxford University Press.
- Morgan Ruth Z.** 2013. “A narrative analysis of deafhood in South Africa”. *Southern African Linguistics and Applied Language Studies* 32(3): 255–268.
<https://doi.org/10.2989/16073614.2013.837615>.
- Morgan Ruth Z., Michiko Kaneko.** 2018. “Deafhood, nationhood and nature: Thematic analysis of South African Sign Language poetry”. *South African Journal of African Languages* 38(3): 363–374. <https://doi.org/10.1080/02572117.2018.1519993>.
- Mousley Victoria L., Stephenie R Chaudoir.** 2018. “Deaf stigma: Links between stigma and well-being among deaf emerging adults”. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education* 23(4): 341–350. <https://doi.org/10.1093/deafed/eny018>.
- O’Connell Noel.** 2022. “«Opportunity blocked»: Deaf people, employment and the sociology of audism”. *Humanity & Society* 46(2): 336–358. <https://doi.org/10.1177/0160597621995505>.
- O’Connell Noel, Jim Deegan.** 2014. “«Behind the teacher’s back»: An ethnographic study of deaf people’s schooling experiences in the Republic of Ireland”. *Irish Educational Studies* 33(3): 229–247. <https://doi.org/10.1080/03323315.2014.940683>.
- Padden Carol, Jacqueline Humphries.** 2020. “Who goes first? Deaf people and CRISPR germline editing”. *Perspectives in Biology and Medicine* 63(1): 54–65.
<https://doi.org/10.1353/pbm.2020.0004>.
- Perzanowski Andrzej.** 2017. Komentarz. Dekolonizacja myśli i „teoria kultury Głuchych”. W: *Kolokwia Antropologiczne II. Problemy współczesnej antropologii społecznej*. J. Jasionowska, K. Kaniowska (red.), 246–258. Warszawa: Oficyna Naukowa.
- Plutecka Katarzyna.** 2021. „Wokół pedagogiki rdzenia tożsamości Głuchych”. *Szkola Specjalna* 82(4): 245–254. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0015.3932>.
- Podgórska-Jachnik Dorota.** 2013. *Głusi. Emancypacje*. Łódź: Wyd. Wyższa Szkoła Pedagogiczna.
- Rutkowski Paweł, Sylwia Łozińska.** (red.). 2014. *Lingwistyka przestrzeni i ruchu. Komunikacja migowa a metody korpusowe*. Warszawa: Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego.
- Sak Mariusz.** 2014. Deaf Studies w Polsce. W: *Deaf Studies w Polsce*. Tom 1. M. Sak (red.), 7–16. Łódź: Polski Związek Głuchych Oddział Łódzki.
- Schneider David J.** 2004. *The psychology of stereotyping*. New York: The Guilford Press.
- Simms Laurene, Helen Thumann.** 2010. “In search of a new, linguistically and culturally sensitive paradigm in deaf education”. *American Annals of the Deaf* 152(3): 289–300.
- Stokoe William C.** 1960. *Sign language structure: An outline of the visual communication system of the American deaf*. *Studies in linguistics. Occasional Papers*, Vol. 8. Buffalo, NY: University of Buffalo.
- Świdziński Marek, Tadeusz Galkowski.** (red.). 2003. *Studia nad kompetencją językową i komunikacją niesłyszących*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Tajfel Henry, John Turner.** 1979. An integrative theory of intergroup conflict. In: *The social psychology of intergroup relations*. W.G. Austin, S. Worchel (eds.), 33–47. Monterey: Brooks/Cole.
- Tomaszewski Piotr.** 2010. *Fonologia wizualna polskiego języka migowego*. Warszawa: Matrix.
- Tomaszewski Piotr, Mariusz Sak.** 2014. Is it possible to educate deaf children bilingually in Poland? In: *Zweisprachigkeit und Bilingualer Unterricht*. M. Olpińska-Szkiełko, L. Bertelle (eds.), 129–149. Frankfurt: Peter Lang Edition.
<https://doi.org/10.3726/978-3-653-04395-2>.

- Tomaszewski Piotr, Tomasz Piekot.** 2015. „Język migowy w perspektywie socjolingwistycznej”. *Socjolingwistyka* 29: 63–87. <https://doi.org/10.17651/SOCJOLING.29.4>.
- Tomaszewski Piotr, Piotr Krzysztofiak, Ewelina Moroń.** 2019. “From sign language to spoken language? A new discourse of language development in deaf children”. *Psychology of Language and Communication* 23(1): 48–84. <https://doi.org/10.2478/plc-2019-0004>.
- Tomaszewski Piotr, Piotr Krzysztofiak, Joanna Kowalska, Peter C. Hauser.** 2025. “Internalized oppression and deaf people’s mental health”. *Scientific Reports* 15: 5268. <https://doi.org/10.1038/s41598-025-89789-1>.
- Tomaszewski Piotr, Radosław Wieczorek, Piotr Krzysztofiak, Joanna Kowalska.** 2018. „Percepcja audyzmu w polskiej społeczności głuchych”. *Societas/Communitas* 26(2): 109–139.
- Trovato Sara.** 2013. “A stronger reason for the right to sign languages”. *Sign Language Studies* 13: 298–309. <https://doi.org/10.1353/sls.2013.0006>.
- Welzel Christian.** 2013. *Freedom rising human empowerment and the quest for emancipation*. New York: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139540919>.
- Wrześniewska-Pietrzak Marta.** 2017. *Aksjologiczne wyznaczniki tożsamości w wypowiedziach głuchych i czasopiśmie środowiskowym „Świat Ciszy”*. Poznań: Wydawnictwo Rys.
- Zajkowska Monika.** 2014. „Swoi, gdy polscy. Inni, gdy głusi. Praktyki kolonizatorskie wobec głuchych w Polsce”. *Przegląd Humanistyczny* 5(446): 97–106.
- Zdrodowska Magdalena.** 2019. „Kultura Głuchych – kultura oporu. Rozwój amerykańskiej Kultury Głuchych i konsekwencje jej implementacji w Polsce”. *Przegląd Kulturoznawczy* 3(41): 287–313. <https://doi.org/10.4467/20843860PK.19.016.11599>.

Piotr Tomaszewski
Piotr Krzysztofiak

DEAFHOOD – RECONCEPTUALISATION OF THE CONCEPT OF DEAFNESS

Abstract

This article addresses the concept of *deafhood*, which redefines the understanding of deafness by moving away from the medical model that views deafness as a deficit, toward a cultural perspective where deafness is an integral part of identity. The authors present the development of this concept, initiated by Paddy Ladd, who introduced *deafhood* as a term that better reflects the full experience of Deaf individuals. This concept emphasises self-realisation and cultural affirmation, opposing the colonisation by hearing people and the pathologisation of deafness. The process of *deafhood* is described as a journey toward emancipation, with stages including oppression, awareness of oppression, resilience, and decolonisation. The article also discusses research perspectives for the Polish context, proposing empirical studies on the Polish Deaf community in order to better understand their cultural and linguistic identity. The authors suggest introducing the term “Głuchosc” as the Polish equivalent of *deafhood*, to clearly distinguish between the medical and cultural approaches to deafness, highlighting the distinctiveness of Deaf culture and identity.

Keywords: *deafhood*, deafness, cultural identity, oppression, decolonization, Deaf community, sign language